

Λίγο μετά την «Αγία και Μεγάλη Σύνοδο»

του Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Λίγες μέρες πρὶν τὴν σύγκληση τῆς «Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», ὅπως αὐτὴ ἔχει χαρακτηρισθῆ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἔγραψα ἕνα ἄρθρο στὸ ὁποῖο ἐξέθετα τὶς ἀπόψεις μου γιὰ τὴν Σύνοδο αὐτή. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μετὰ τὴν σύγκληση τῆς Συνόδου θὰ καταγράψω τὶς πρῶτες παρατηρήσεις μου πού εἶναι ἀπόρροια ὄχι στοχασμῶν, ἀλλὰ ἰδίας ἀντιλήψεως, χωρὶς νὰ ἐξαντλῶ τὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα.

1. Ἡ ἀποτίμηση τοῦ ἔργου τῶν Συνόδων

Ἡ «Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος» περάτωσε τὶς ἐργασίες της καὶ παρεπέμφθη στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἱστορία της, ὅπου καὶ θὰ κριθῆ. Ἡ ἱστορία θὰ τῆς δώσῃ καὶ τὴν πραγματικὴ τῆς ὀνομασία, γιὰτὶ γνωρίζουμε ὅτι μερικές Σύνοδοι, ἐνῶ χαρακτηρίσθηκαν ὡς Οἰκουμενικές, ἀπορρίφθηκαν ἀπὸ ἄλλες μεταγενέστερες Συνόδους, καθὼς ἐπίσης ἄλλες Σύνοδοι, ἐνῶ συνεκλήθησαν ὡς Τοπικές, ἀπέκτησαν οἰκουμενικὸ χαρακτήρα. Αὐτὸ ὀφείλεται στὶς ἀποφάσεις τὶς ὁποῖες ἔλαβαν καὶ στὴν ἀποδοχὴ τους ἢ μὴ ἀπὸ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Γενικά, τὶς Συνόδους τὶς κρίνουν ὅσοι ἔχουν φωτισμένο νοῦ καὶ θεοπτικὴ ἐμπειρία, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὴν ἐγρηγοροῦσα συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἔχοντες «νοῦν Χριστοῦ» (Α΄ Κορ. β΄, 16).

Μπορεῖ μερικοὶ νὰ εἰρωνεύωνται τὰ περὶ φωτισμοῦ καὶ θεώσεως, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα αὐτὴ εἶναι ἡ βάση τῆς ὀρθοδόξου ζωῆς, ὅπως ἀναλύει θεόπνευστα ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης στὸ κείμενο «περὶ ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας» καὶ ἐπισημαίνουν ὅλοι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι διαπιστωμένο ἀπὸ ὅλη τὴν ὀρθόδοξη βιβλικοπατερικὴ παράδοση ὅτι οἱ αὐθεντικὲς προϋποθέσεις μιᾶς Συνόδου εἶναι ἡ ἡσυχαστικὴ-νηπτικὴ παράδοση τῶν μελῶν της καὶ ἡ αὐθεντικὴ ἐμπειρικὴ ζωὴ τους. Στὴν πρώτη Ἀποστολικὴ Σύνοδο στὰ Ἱεροσόλυμα οἱ Ἀπόστολοι εἶχαν τὴν βεβαιότητα νὰ ποῦν: «ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν» (Πράξ. ιε΄, 28). Καταλάβαιναν τὴν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὄχι στὴν λογικὴ ἀλλὰ στὴν καρδιά, ὅπως ἐκφράζει τὴν ἐμπειρία αὐτὴ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ὅταν γράφῃ: «ὁ κρυπτός τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὃ ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυτελής» (Α΄ Πέτρ. γ΄, 4).

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὶς ἐπιστολές του γράφει γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους πού ἄγονται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ αἰσθάνονται στὴν καρδιά τὴν κραυγὴ τῆς υἰοθεσίας, τοὺς ψαλμούς καὶ ὕμνους καὶ τὶς πνευματικὲς ὠδές, τὴν συμμαρτυρία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ρωμ. η΄, 15-16, Γαλ. δ΄, 6. Ἐφ. γ΄, 16-19. Ἐφ. ε΄, 18-19. Κολ. γ΄, 16).

Αὐτὴν τὴν ἀποστολικὴ ἐμπειρία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶχαν οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἔστω ἡ πλειοψηφία αὐτῶν, πού συμμετεῖχαν στὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους, ὅπως καταγράφεται στὸν 1ο Κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Στὸν Κανόνα αὐτόν, ἀφοῦ ἀναφέρονται «οἱ ἅγιοι καὶ μακάριοι Πατέρες», τῶν ἕως τότε Οἰκουμενικῶν Συνόδων, στὴν συνέχεια γράφεται: «πάντων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ διαπρεψάντων ἀνδρῶν, οἱ γεγόνασι φωστῆρες ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, τὴν πίστιν

κρατεῖν βεβαίαν». Όταν γράφεται ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες ἦταν «φωστῆρες ἐν κόσμῳ», πού εἶχαν «λόγον ζωῆς», ἐννοεῖται ὅτι εἶχαν τήν φωτιστική καί θεοπτική ἐμπειρία, καί αὐτή εἶναι ἡ βεβαία πίστη τήν ὁποία πρέπει νά διαφυλάσσουμε καί νά ἐφαρμόζουμε.

Αὐτό εἶχε ὑπ' ὄψη του ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης καί ἔγραφε:

«Ἡ βασική προϋπόθεση ὄχι μόνον Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλά καί Τοπικῶν Συνόδων εἶναι ὅτι, ἐκεῖνοι πού συνεδριάζουν σέ Τοπική Σύνοδο ἢ σέ Οἰκουμενική Σύνοδο, εἶναι ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι τούλάχιστον βρίσκονται στήν κατάσταση τοῦ φωτισμοῦ. Ἀλλά ἡ κατάσταση τοῦ φωτισμοῦ δέν ἀρχίζει ὅταν ποῦν τήν ἐναρκτήριο προσευχή μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Δέν ἀρχίζει τότε ὁ φωτισμός. Ὅποτε ὀρισμένοι φονταμελίστ Ὁρθόδοξοι, δέν ξέρω πῶς νά τό περιγράψω, φαντάζονται τούς ἱστορικούς Ἐπισκόπους σάν τούς σημερινούς Ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι ἰδέα δέν ἔχουν ἀπό δόγματα, ἀλλά ἔχουν δογματικούς δίπλα τους, δηλαδή συμβούλους οἱ ὁποῖοι αὐτοί τούς συμβουλεύουν ἐπάνω στά δόγματα».

Μέ αὐτήν τήν ἔννοια κάθε Σύνοδος δέν ὑπέρκειται τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἐκφράζει τήν ζωή καί τό φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή τήν ἐμπειρία καί τήν θεολογία τῶν Ἁγίων καί κρίνεται ἀπό αὐτούς. Ἄλλωστε, εἶναι γνωστός ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τόν κόσμον κρινοῦσι;» (Α΄ Κορ. στίχ. 2).

Διαβάζοντας τά Πρακτικά τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων παρατηροῦμε παντοῦ ὅτι χρησιμοποιεῖται ἡ φράση «ἐπόμενοι τοῖς ἁγίοις Πατράσι». Οἱ Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς τό 1848 τόνισαν ὅτι «ὁ ὑπερασπιστής τῆς θρησκείας ἐστίν αὐτό τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἦτοι αὐτός ὁ λαός». Καί, φυσικά, μέ τήν λέξη «λαός» δέν ἐννοεῖται ὁ κάθε ἄνθρωπος πού προσπαθεῖ νά κρίνη τά πράγματα μέ τήν λογική καί μέ τήν δική του ἰδεολογική προοπτική, ἀλλά ἐκεῖνοι πού διαθέτουν νοῦ Χριστοῦ, διότι κατ' αὐτόν ἅγιο Διονύσιο τόν Ἀρεοπαγίτη ὁ ὀρθόδοξος λαός εἶναι «ἡ θεωρητική τάξις» μέσα στήν Ἐκκλησία, δηλαδή οἱ θεούμενοι, οἱ ἅγιοι.

Ἐπομένως, ὅπως γράφεται στό «Συνοδικό τῆς Ὁρθοδοξίας», πορευόμαστε «κατά τάς τῶν ἁγίων θεοπνεύστους διδασκαλίας καί τό τῆς Ἐκκλησίας εὐσεβές φρόνημα», δηλαδή συνδέονται στενά οἱ θεόπνευστες διδασκαλίες τῶν ἁγίων μέ τό φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας.

2. Παροῦσες καί ἀποῦσες Ἐκκλησίες

Στήν «Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος» παρευρέθησαν Ἐπίσκοποι, Κληρικοί, μοναχοί καί λαϊκοί σχεδόν ἀπ' ὄλο τόν ὀρθόδοξο κόσμο πού ζοῦν στήν οἰκουμένη. Ἔβλεπε κανεῖς Κληρικούς καί λαϊκούς πού ἐργάζονται στόν ἱεραποστολικό τομέα καί στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας μέ τίς ποικιλόμορφες συνθηκῆς ζωῆς (Ἀμερική, Εὐρώπη, Ἀφρική, Κορέα, Ἄπω Ἀνατολή, κλπ.), οἱ ὁποῖοι κατέθεταν τήν ἐμπειρία τους ἀπό τήν ἐκκλησιαστική διακονία τους. Ἡ Σύνοδος αὐτή ἦταν ἕνα παράθυρο πού ἔδειχνε πῶς λειτουργεῖ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στήν οἰκουμένη.

Ἔχουμε τήν δυνατότητα νά δοῦμε τόν Συνοδικό τρόπο ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας σέ Μητροπολιτικό ἐπίπεδο, μέ τίς Κληρικολαϊκές Συνάξεις, καί σέ εὐρύτερο ἐκκλησιαστικό ἐπίπεδο, ὅπως στήν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά πρώτη φορά εἶχαμε τήν δυνατότητα νά δοῦμε τόν συνοδικό τρόπο ζωῆς τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας στό ἀνώτατο δυνατό ἐπίπεδο, στήν Σύναξη τῶν κατά τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, μέ τούς Προκαθημένους τους καί μέρος τῶν Ἱεραρχιῶν τους.

Βεβαίως, έλειπαν τέσσερεις ζωντανές Έκκλησίες, ήτοι τά Πατριαρχεία Άντιοχείας, Ρωσίας, Γεωργίας καί Βουλγαρίας. Είχα μεγάλη έπιθυμία νά έβλεπα στήν Σύνοδο αυτή τούς εκπροσώπους τοϋ μαρτυρικοϋ Πατριαρχείου τής Άντιοχείας, τό όποιο είναι βουτηγμένο στα άγια αίματα τοϋ μαρτυρίου, νά δίνουν τήν δική τους μαρτυρική έμπειρία, γι' αυτό στενοχωριόμουν κάθε φορά πού γινόταν άρνητική άναφορά στό Πατριαρχείο αυτό, μέ άφορμή τίς έκκλησιαστικές δικαιοδοσίες (Κατάρ). Ήθελα άκόμη νά είχα μπροστά μου τούς εκπροσώπους τοϋ Πατριαρχείου τής Ρωσίας, πού έξήλθαν από μεγάλο διωγμό έβδομήντα περίπου έτών, νά δίνουν τήν μαρτυρία τής πίστεώς τους. Είναι μιά πολυπληθής Έκκλησία, τήν όποία δέν μπορεί κανείς εύκολα νά παραβλέψη, παρά τά προβλήματα πού υπάρχουν. Άκόμη, ήθελα νά είχα μπροστά μου εκπροσώπους τών Πατριαρχείων Γεωργίας καί Βουλγαρίας νά εκφράζουν τήν έμπειρία τοϋ ζωντανοϋ ποιμνίου τους.

Λόγω τών μεταφράσεων τών βιβλίων μου καί στίς γλώσσες αυτές έπισκέφθηκα μεταξύ άλλων τά τέσσερα αυτά Πατριαρχεία, είδα τήν ζωντανή έκκλησιαστική ζωή τους, ή όποία έπιθυμοϋσα νά εκφρασθί στήν Σύνοδο μέ ζωντανό τρόπο, ώστε νά αποκτήσουμε καθολικότερη προοπτική τής Όρθοδόξου Έκκλησίας.

Δέν γνωρίζω άκόμη εάν καί κατά πόσον θά «άντιδράσουν» τά ζωντανά αυτά Πατριαρχεία στίς άποφάσεις τής «Άγίας καί Μεγάλης Συνόδου». Θά ήταν πράγματι μιά δύσκολη εξέλιξη εάν οι Έκκλησίες αυτές συναντηθοϋν σέ μιά άλλη Σύνοδο για νά κρίνουν τά άποτελέσματα τής «Άγίας καί Μεγάλης Συνόδου» καί έτσι νά προκληθοϋν καί άλλα έκκλησιαστικά προβλήματα.

Σέ κείμενα πού έγραψα σέ άνύποπτο χρόνο, έχω έντοπίσει τό γεγονός ότι στόν δυτικό χώρο, κυρίως στήν Άμερική, ή Όρθόδοξη Έκκλησία εκφράζεται κυρίως από τούς έλληνοφώνους, σλαυοφώνους καί άραβοφώνους Χριστιανούς, υπάρχουν δέ καί άλλες γλωσσικές ομάδες.

Αυτό, φαίνεται πολύ επίκαιρο γιατί είναι δυνατόν μετά τήν «Άγία καί Μεγάλη Σύνοδο» νά φανή μιά διάσπαση καί διαίρεση τής Όρθοδόξου Έκκλησίας, άνάλογα μέ τίς γλωσσικές καί έθνικές εκφράσεις. Πρέπει νά καταβληθοϋν σύντομες προσπάθειες για νά παραμείνη ένωμένη ή Όρθόδοξη Έκκλησία καί νά προσφέρη στους άνθρώπους τόν μεγάλο θησαυρό τής Πατερικής καί λατρευτικής Παραδόσεώς της.

3. Τά θέματα τής «Άγίας καί Μεγάλης Συνόδου»

Όσοι παρακολούθησαν είτε μέσα από τήν Σύνοδο είτε από τά Μέσα Μαζικής Ένημέρωσης –τά όποια έκαναν τό έργο τους έπιλεκτικά– τίς εργασίες τής Συνόδου αυτής, διεπίστωσαν ότι συζητήθηκαν έξι κείμενα, τά όποια είχαν καταρτισθί από τήν δεκατία τοϋ '70 καί '80 καί είχαν επικαιροποιηθί από Πανορθόδοξη Έπιτροπή μετά τήν Σύνοδο τών Προκαθημένων πού έγινε στήν Κωνσταντινούπολη τόν Μάρτιο τοϋ 2014. Πρόκειται για έξι θέματα τά όποια άναφέρονταν στα βασικά επίπεδα τής σύγχρονης εκκλησιαστικής ζωής.

Θά μπορούσα συγκεφαλαιώνοντας τά έξι αυτά θέματα νά άναφερθώ στα τέσσερα επίπεδα τής θεματολογίας τής Συνόδου.

Τό πρώτο επίπεδο άναφερόταν στήν έσωτερική ένότητα τής Όρθοδόξου Έκκλησίας καί τήν διοικητική της όργάνωση, όπως είναι τό θέμα τής χορηγήσεως «αύτονομίας» από Αύτοκέφαλες Έκκλησίες καί ή Όρθόδοξη «Διασπορά» μέ τίς Έπισκοπικές Συνελεύσεις. Τό

δεύτερο επίπεδο αναφερόταν στην ποιμαντική τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν καί σέ αὐτό υπάγονται τά θέματα τῆς νηστείας καί τοῦ γάμου. Τό τρίτο επίπεδο αναφερόταν στίς σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ τόν λοιπό Χριστιανικό κόσμο πού βρίσκεται στήν Δύση καί τήν Ἀνατολή. Καί τό τέταρτο επίπεδο αναφερόταν στά εὐρύτερα κοινωνικά, ἀνθρωπολογικά, οἰκολογικά προβλήματα, τά ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος. Αὐτά τά θέματα ἀντιμετωπίσθηκαν κατά βάση μέ τήν ἀρχή τῆς οἰκονομίας καί τῆς φιλανθρωπίας.

Τό ἴδιο ἔγινε καί στίς ὁμιλίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κατά τήν ἔναρξη, τήν λήξη καί κατά τίς δύο Πατριαρχικές θεῖες Λειτουργίες, στίς προσφωνήσεις τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Αὐτό ἔγινε καί στά **δύο βασικά κείμενα τῆς «Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου», ἦτοι τήν Ἐγκύκλιο πού θά σταλῆ σέ ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες καί τό Μήνυμα** πού διαβάσθηκε κατά τήν διάρκεια τῆς θείας Λειτουργίας τήν Κυριακή τῶν Ἁγίων Πάντων στόν Μητροπολιτικό Ναό τῶν Ἁγίων Πέτρου καί Παύλου Χανίων.

4. Ἡ ἱστορική ἐκκλησιαστική συνέχεια

Κατά τήν γνώμη μου ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα καί σημαντικότερα σημεῖα τῆς «Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου» εἶναι ὅτι ἐξαφάνισε κυριολεκτικά τό «παραμύθι», πού λεγόταν τόσο καιρό πρὶν τήν σύγκληση τῆς Συνόδου, ὅτι δῆθεν αὐτή ἡ Σύνοδος συνέρχεται μετά ἀπό 1000 - 1200 χρόνια, καί μέ αὐτόν τόν τρόπο παρουσιαζόταν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία βρισκόταν σέ μιὰ νάρκη ἐπί μιὰ χιλιετία καί δέν ἠσχολεῖτο μέ ποιμαντικά καί θεολογικά ζητήματα.

Ἐπανελημμένως πρὶν ἀπό τήν Σύνοδο τόνιζα αὐτήν τήν πραγματικότητα καί δημοσίως παρεκάλεσα τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί τούς ἄλλους Προκαθημένους νά μᾶς ἐλευθερώσουν ἀπό αὐτό τό «παραμύθι», τό ὁποῖο εἶχε κατασκευασθῆ πιθανόν γιά ἐπικοινωνιακούς λόγους. Κάποιος παράγοντας κατά τήν διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου αὐτῆς μοῦ εἶπε ὅτι «αὐτό τό εἶπαμε γιά νά προκαλέσουμε τό δημοσιογραφικό ἐνδιαφέρον»! Ἔτσι, χρησιμοποίη-θηκε ἓνα ἐπικοινωνιακό ἐπιχείρημα σέ βάρος τῆς θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅμως, ἐπανελημμένως ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος στίς ὁμιλίες του ὑπεγράμμισε ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μιὰ διαρκῆς σύνοδος, ὅπως ἀκριβῶς σύνοδος εἶναι καί ἡ θεία Λειτουργία, εἶναι ἓνας ζωντανός ὀργανισμός καί παράγει σωτηριολογικούς καρπούς. Ἐπίσης, ὑπογραμμίσθηκε δεόντως ἡ μεγάλη ἀξία τῶν Συνόδων ἐπί Μεγάλου Φωτίου καί ἐπί ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, οἱ ὁποῖες κατά τήν συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως συναντᾶται σέ κείμενα διαφόρων ἁγίων, Πατριαρχῶν καί ἐπιστημόνων, ἀποτελοῦν τίς Η΄ καί Θ΄ Οἰκουμενικές Συνόδους.

Στήν Ἐγκύκλιο τῆς «Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου» πού ἀπεστάλη στίς Ἐκκλησίες μετά τήν λήξη τῆς ἀναφέρονται καί τά ἐξῆς:

«Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ ἐνότητι καί καθολικότητι αὐτῆς, εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν Συνόδων, ἀπό τήν Ἀποστολικήν ἐν Ἱεροσολύμοις σύνοδον (Πράξ. ιε΄, 5-29) ἕως τῆς σήμερον. Ἡ Ἐκκλησία αὐτή καθ΄ αὐτήν εἶναι Σύνοδος ὑπό τοῦ Χριστοῦ συνεστημένη καί ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθοδηγουμένη, συμφώνως πρὸς τό ἀποστολικόν «ἔδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν » (Πράξ. ιε΄, 28). Διά τῶν Οἰκουμενικῶν καί τῶν Τοπικῶν συνόδων, ἡ Ἐκκλησία εὐηγγελίσαστο καί εὐαγγελίζεται τό μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τό ὁποῖον ἐφανερώθη διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τό συνοδικόν ἔργον συνεχίζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ

ἀδιακόπως διά τῶν μεταγενεστέρων, καθολικοῦ κύρους, συνόδων - ὡς λ.χ. τῆς ἐπί Μεγάλου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Μεγάλης συνόδου (879-880) καί τῶν ἐπί ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγκληθεισῶν Μεγάλων συνόδων (1341, 1351, 1368), διά τῶν ὁποίων ἐβεβαιώθη ἡ αὐτή ἀλήθεια τῆς πίστεως, ἐξαιρέτως δέ περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί περί τῆς μεθέξεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς ἀκτίστους θείας ἐνεργείας. Προσέτι δέ καί διά τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγίων καί Μεγάλων συνόδων τῶν ἐτῶν 1484 διά τήν ἀποκήρυξιν τῆς ἐνωτικῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1438-1439), τῶν ἐτῶν 1638, 1642, 1672 καί 1691 διά τήν ἀποκήρυξιν προτεσταντικῶν δοξασιῶν, ὡς καί τοῦ ἔτους 1872 διά τήν καταδίκην τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ὡς ἐκκλησιολογικῆς αἰρέσεως».

Φαίνεται καθαρά ὅτι οἱ Σύνοδοι αὐτοὶ χαρακτηρίζονται ὡς Σύνοδοι «καθολικοῦ κύρους», πού σημαίνει οἰκουμενικοῦ κύρους, πού ἔχουν ἀναγνωρισθῆ ἀπ' ὅλη τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, καί οἱ ὁποῖοι κατεδίκασαν τίς αἰρέσεις ἀπό τίς ὁποῖες διαπνέεται ὁ δυτικός Χριστιανισμός.

Θεωρῶ ὅτι αὐτή ἡ διαβεβαίωση εἶναι τό μεγαλύτερο θετικό ἔργο τῆς «Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου».

5. Ἐκκλησιολογικοί προβληματισμοί

Ὁ ἴδιος ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κατά τήν λήξιν τῆς «Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου» ἀναφέρθηκε στίς δυσκολίες πού παρουσιάσθηκαν στήν Σύνοδο, καί ὅπως χαρακτηριστικά εἶπε «δέν ἦσαν ὅλα εὐκόλα, δέν ἦσαν πάντοτε ρόδινα». Ἔκανε λόγο γιά στιγμές «ὀξύτητος, ἐντάσεως, δυσκολίας, ἀπαισιοδοξίας διά τό ἀποτέλεσμα», ὅπως ἐπίσης ἀναφέρθηκε καί στήν προσευχή τῶν Συνέδρων καί πολλῶν ἄλλων.

Προηγουμένως κατέγραψα μερικά θετικά σημεῖα πού παρατήρησα στήν Σύνοδο αὐτή. Ὅμως, στήν συνέχεια θά πρέπει νά σημειώσω μερικούς ἐκκλησιολογικούς προβληματισμούς μου πού προῆλθαν ὄχι μόνον ἀπό τά κείμενα πού ἐτέθησαν πρὸς συζήτηση, ἀλλά καί ἀπό τίς παρεμβάσεις τῶν συνέδρων καί τίς ἀπόψεις πού διατυπώθηκαν ἀπό τούς Ἀρχιερεῖς - Μέλη τῆς Συνόδου.

α) Οἱ Προκαθήμενοι

Σέ κείμενό μου πού γράφηκε πρὶν ἀπό τήν σύγκληση τῆς Συνόδου εἶχα σημειώσει ὅτι αὐτή **ἡ Σύνοδος μπορεῖ νά χαρακτηρισθῆ ὡς Σύνοδος τῶν Προκαθημένων**. Πρόκειται γιά ἕναν νεώτερο θεσμό πού εἶναι συνέχεια τῶν συναντήσεων τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς πού παρατηρήθηκε κατά τήν διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας.

Στήν Σύνοδο διεπίστωσα ὅτι ἐπικρατοῦσε αὐτή ἡ ἐντύπωση, ἂν καί στήν πραγματικότητα ἦταν μιά διευρυμένη Σύνοδος τῶν Προκαθημένων. Δηλαδή, παρέστησαν οἱ Προκαθήμενοι μέ ἕναν ἀριθμό Συνοδικῶν Ἀρχιερέων τῶν Ἐκκλησιῶν τους. Τόν πρῶτο λόγο εἶχαν οἱ Προκαθήμενοι, οἱ ὁποῖοι μπορούσαν νά ἀναπτύξουν τίς θέσεις τους μέ μεγαλύτερη ἐλευθερία καί ἄνεση χρόνου, ἀλλά στήν συνέχεια εἶχαν τήν δυνατότητα νά ὀμιλήσουν καί οἱ Ἀρχιερεῖς, οἱ ὁποῖοι μερικές φορές διαφοροποιοῦνταν καί ἀπό τούς Προκαθημένους τους, ἐνίοτε ἀσκοῦσαν καί μιά ἔμμεση κριτική. Ὅποτε, δέν ἴσχυε αὐτό πού ἰσχυρίζονταν μερικοί ὅτι οἱ Ἀρχιερεῖς στήν Σύνοδο αὐτή δέν θά εἶχαν λόγο καί φωνή.

Ἐπειδή οἱ Προκαθήμενοι ἐξέθεταν τίς ἀπόψεις τους μέ τόν ἰδιαίτερο τρόπο ὁ καθένας, γι' αὐτό κρίνονταν ἀπό τά παρόντα μέλη. Ἔτσι, μοῦ δόθηκε ἡ δυνατότητα νά κρίνω καί νά

συγκρίνω τήν ὄλη παρουσία τῶν Προκαθημένων. Χωρίς νά τό ἐπιδιώκη κανείς ἀποτιμοῦσε τόν λόγο, τήν σιωπή, τήν συμπεριφορά, τίς ἀπόψεις καί πολλά ἄλλα τῶν Προκαθημένων. Δέν ἦταν μιὰ Σύνοδος ἀφώνων ἀνθρώπων.

Κατά λόγο ἀντικειμενικότητας θά πρέπει νά ἀναφερθῆ τό ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου, ὁ ὁποῖος εἶχε σημαντικό ρόλο ἀφ' ἑνός μὲν στήν σύγκληση τῆς «Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου», ἀφ' ἑτέρου δέ στήν λειτουργία της.

Ὡς πρός τό πρῶτο σημεῖο ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος ἦταν αὐτός πού ἔδωσε ιδιαίτερη ἐπιτάχυνση στήν τελική σύγκληση τῆς «Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου». Εἶναι γνωστόν ὅτι ἀποφασίσθηκε ἡ σύγκλησή της ἀπό τήν Α' Πανορθόδοξη Διάσκεψη στήν Ρόδο τό 1961 καί ἡ θεματολογία τῆς Συνόδου καθορίσθηκε ἀπό τήν Α' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη στό Σαμπεζύ τῆς Γενεύης τό 1976. Ἐκτοτε γίνονταν συνεχεῖς προσυνοδικές διασκέψεις, συνάξεις Προκαθημένων καί πολλές συζητήσεις καί ἐπειδή παρατηροῦνταν διάφορα προβλήματα καί ἐπειδή προβάλλονταν διάφορες ἐνστάσεις, γι' αὐτό καί ἀναβαλλόταν συνεχῶς ἡ σύγκληση τῆς Συνόδου αὐτῆς.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς Πατριαρχίας του ἔθεσε στόχο τήν σύγκληση τῆς Συνόδου αὐτῆς καί ἐπιτάχυνε τίς διαδικασίες, ἀναλαμβάνοντας πολλούς κόπους, ταξίδια, καί φυσικά τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο συμμετεῖχε σέ ὄλη αὐτήν τήν προετοιμασία μέ πολλές οικονομικές ἐπιβαρύνσεις.

Ὡς πρός τό δεύτερο σημεῖο ὁ Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος προήδρευσε τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου μέ καλό τρόπο καί διηύθυνε τίς ἐργασίες μέ τίς γνώσεις του, τήν ἐμπειρία του καί τά ιδιαίτερα χαρίσματα του. Ἐδινε τόν λόγο σέ κάθε ἐνδιαφερόμενο –ἐνῶ μέχρι τότε διαδιδόταν ὅτι οἱ Σύεδροι δέν θά ὁμιλοῦν– μέ ἔξυπνο τρόπο ὑπερέβη σέ μερικά σημεῖα τίς ἀσφυκτικές διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ, σχολίαζε κάθε παρέμβαση τῶν ἀγορητῶν.

Ἐπειδή συμμετεῖχα σέ πολλά ἐπιστημονικά καί ἐκκλησιαστικά συνέδρια, μπόρεσα νά ἐκτιμῶ τήν δεξιότην καί τήν ὁποία ὁ Πατριάρχης διηύθυνε τίς ἐργασίες τῆς Συνόδου αὐτῆς, λέγοντας ἕναν καλό λόγο γιά τόν καθένα. Ἦταν ἀκούρατος, εὐχάριστος καί εὐγενής πρός ὅλους, ἀκόμη καί σέ αὐτούς πού σχολίαζαν ἀρνητικά κάποια σημεῖα τῶν κειμένων. Πρέπει νά εἴμαστε ἀντικειμενικοί καί νά ἀναγνωρίζουμε τά φυσικά προσόντα καί χαρίσματα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

β) Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ὁ λοιπός Χριστιανικός κόσμος

Τό κείμενο «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρός τόν λοιπόν Χριστιανικόν κόσμον», τό ὁποῖο δημιούργησε τήν μεγαλύτερη συζήτηση καί προκάλεσε τούς μεγαλύτερους προβληματισμούς, δέν ἦταν ὠριμο καί χρειαζόταν περαιτέρω ἐπεξεργασία.

Ὅσοι παρακολούθησαν ἀπό κοντά τήν προεργασία τῆς «Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου» γνωρίζουν ἐπαρκῶς ὅτι στήν θεματολογία της ὑπῆρχαν δύο θέματα, τό ἕνα μέ τίτλο «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρός τόν λοιπόν Χριστιανικόν κόσμον» καί τό ἄλλο μέ τίτλο «Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἡ Οἰκουμενική κίνησις». Τά δύο αὐτά θέματα τελικά συνενώθηκαν σέ ἕνα κείμενο καί γι' αὐτό προέκυψαν στό τελικό κείμενο διάφορα ἀντιφατικά σημεῖα. Ὅποτε, ἦταν ἕνα κείμενο τό ὁποῖο δεχόταν προσθήκες, ἀλλαγές κυριολεκτικά μέχρι τήν τελευταία στιγμή πρὶν τήν ὑπογραφή του, πράγμα τό ὁποῖο σημαίνει ὅτι ἀφ' ἑνός μὲν δέν ἦταν ὠριμο,

ἀφ' ἑτέρου δέ ὅτι θά δημιουργήσῃ διάφορα προβλήματα στήν συνέχεια.

Αὐτός ἦταν ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖον μερικές Ἐκκλησίες καί ἐπίσημως ἔθεσαν τό θέμα νά μήν κλείσῃ ἡ συζήτηση καί νά μήν ὑπογραφῇ τό κείμενο αὐτό, ἀλλά νά γίνῃ περαιτέρω ἐπεξεργασία, ὥστε νά τεθῇ πρὸς ψήφισῃ σέ μιά ἐπόμενη Μεγάλη Σύνοδο, πράγμα πού δέν ἔγινε ἀποδεκτό.

Θέλω νά παρατηρήσω ὅτι τό ὅλο κείμενο εἶναι ἐλλειμματικό καί ἀντιφατικό ὡς πρὸς τήν ἐκκλησιολογία του, γιατί δέν προσδιορίζει ποιός μετέχει καί ποιός δέν μετέχει στήν Ἐκκλησία, τί εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀπεκόπησαν ἀπό τήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, καί ποιά εἶναι τά ὅρια μεταξύ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί αἰρέσεως. Αὐτός εἶναι ἕνας βασικός λόγος, μεταξύ τῶν ἄλλων, πού δέν ὑπέγραψα τό τελικό κείμενο. Τό ἔκανα ἐνσυνειδήτως.

Τό πρόβλημα πού ἀνεφύη κατά τήν διάρκεια τῶν συζητήσεων ἦταν τί ἀκριβῶς εἶναι οἱ ἑτερόδοξοι Χριστιανοί καί οἱ ὁμάδες στίς ὁποῖες ἀνήκουν. Στίς Οἰκουμενικές Συνόδους καταδικάζονταν οἱ ἑτερόδοξοι-αἰρετικοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν διαφορετική «δόξα»-πίστη ἀπό ἐκείνη πού ἀπεκάλυψε ὁ Θεός στούς Προφήτες, τούς Ἀποστόλους καί τούς Ἁγίους, ἐνῶ στήν Σύνοδο τῆς Κρήτης πρώτη φορά γινόταν προσπάθεια γιά τό πῶς θά ὑπάρξῃ ἐπικοινωνία μέ τούς ἑτεροδόξους.

Τό ἐρώτημα πού τίθεται εἶναι: Μποροῦμε νά κατατάξουμε τούς ἑτεροδόξους στό σχίσμα ἢ στήν ἀκοινωνησία, ὅτι δηλαδή ἡ ὁμάδα στήν ὁποία ἀνήκουν ἢ ἡ «Ἐκκλησία» τους εἶναι σέ σχίσμα ἢ σέ ἀκοινωνησία;

Γιά νά γίνῃ κατανοητό αὐτό θά πρέπει νά συνειδητοποιήσουμε ποιός εἶναι ὁ λεγόμενος «λοιπός Χριστιανικός κόσμος» στόν ὁποῖο ἀναφερόταν ἡ ἐπικεφαλίδα τοῦ κειμένου αὐτοῦ.

Κατ' ἀρχάς, εἶναι οἱ Χριστιανοί τῆς Ἀνατολῆς, ἤτοι οἱ Νεστοριανοί, οἱ Μονοφυσίτες, οἱ Μονοθελιῆτες, οἱ ὁποῖοι χαρακτηρίζονται καί μέ διάφορα ὀνόματα, ὅπως Ἀντιχαλκηδόνιοι, Προχαλκηδόνιοι, Κόπτες, Ἀρμένιοι, Μαρωνίτες, κλπ.

Οἱ Νεστοριανοί καταδικάσθηκαν ἀπό τήν Γ' Οἰκουμενική Σύνοδο τό (431 μ.Χ.), οἱ Μονοφυσίτες-Προχαλκηδόνιοι-Ἀντιχαλκηδόνιοι καταδικάσθηκαν ἀπό τίς Δ' (451 μ.Χ.) καί Ε' (553 μ.Χ.) Οἰκουμενικές Συνόδους, καί οἱ Μονοθελιῆτες καταδικάσθηκαν ἀπό τήν ΣΤ' (680 μ.Χ.) Οἰκουμενική Σύνοδο. Ἐπομένως, οἱ Χριστιανικές αὐτές ὁμάδες ἀπεκόπησαν ἀπό τήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία.

Ἔπειτα, εἶναι οἱ Χριστιανοί ἐκεῖνοι πού ἀνῆκαν στήν Παλαιά Ρώμη, οἱ ὁποῖοι ἀπεκόπησαν ἀπό τήν Ἐκκλησία λόγω τῆς εἰσαγωγῆς τῆς αἰρέσεως περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ πρῶτα στούς Φράγκους καί ὕστερα στήν Παλαιά Ρώμη (1009 μ.Χ.), ἀλλά καί καταδικάσθηκαν ἀπό τήν Σύνοδο τοῦ 1351 γιά τά περί τοῦ actus purus καί γιά τό ὅτι δῆθεν στόν Θεό ὑπάρχουν κτιστές ἐνέργειες μέ τίς ὁποῖες ἐπικοινωνεῖ μέ τόν κόσμο.

Ἀκόμη, ἀπό τόν ἀποκοπέντα ἀπό τήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία δυτικό Χριστιανισμό ἀπεσχίσθη τόν 16ο αἰῶνα ἕνα μεγάλο τμήμα πού λέγονται Μεταρρυθμιστές, Διαμαρτυρόμενοι, Προτεστάντες, καί σέ αὐτήν τήν κατηγορία ὑπάγονται οἱ Λουθηρανοί, οἱ Καλβινιστές, οἱ ὀπαδοί τοῦ Ζβιγκλίου, οἱ Ἀγγλικανοί κλπ. Καί τούς Χριστιανούς αὐτούς τούς κατεδίκασε ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, διότι εἰσήγαγαν πολλές αἰρέσεις.

Τό ἐρώτημα, λοιπόν, τό ὁποῖο τίθεται εἶναι: Ὅλοι αὐτοί οἱ Χριστιανοί βρίσκονται σέ σχίσμα ἢ σέ ἀκοινωνησία;

Νομίζω ὅτι δέν μπορούμε νά χρησιμοποιήσουμε τήν λέξη σχίσμα γι' αὐτούς, ἀφ' ἑνός μὲν διότι, κατά τήν πίστη μας, ἡ Ἐκκλησία εἶναι Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική καί δέν σχίζεται, ἡ ἐνότητά της εἶναι δεδομένη, ἀφ' ἑτέρου δέ διότι ἔχουν ἤδη καταδικασθῆ ὡς αἰρετικοί ἀπό Μεγάλες Συνόδους «καθολικοῦ κύρους».

Οὔτε μπορούμε ὄλους αὐτούς νά τούς θεωρήσουμε ὅτι βρίσκονται σέ ἀκοινωνησία μέ τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, γιατί ὁ ὅρος ἀκοινωνησία ἔχει ἕνα εἰδικό βάρος. Μέ τόν ὅρο αὐτό ἐννοοῦνται οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ἐκεῖνες πού προσωρινῶς δέν ἔχουν κοινωνία μέ τίς ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, ὅπως συμβαίνει μεταξύ τῶν Πατριαρχείων Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων μέ ἀφορμή τήν ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία στό Κατάρ.

Ἐπομένως, γιά τούς Χριστιανούς πού ἔχουν εἰσαγάγει αἱρέσεις στήν πίστη τους δέν μπορούμε νά χρησιμοποιήσουμε οὔτε τόν ὅρο σχίσμα οὔτε τόν ὅρο ἀκοινωνησία. Περισσότερο μπορούμε νά ὀμιλοῦμε γιά τό ὅτι ἀπεσχίσθησαν οἱ Χριστιανοί αὐτοί ἢ ἀπομακρύνθηκαν ἀπό τήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, ἡ ὁποία διατηρεῖ τήν ἐνότητά της.

Μέ αὐτήν τήν ἔννοια οἱ Τοπικές καί Οἰκουμενικές Σύνοδοι ἔκαναν λόγο γιά αἰρετικούς, ἐπειδή διαθέτουν μιὰ διδασκαλία πού εἶναι διαφορετική ἀπό τήν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, καί μάλιστα χρησιμοποίησαν βαρύτερες ἐκφράσεις μέ τούς Κανόνες τους ἐναντίον τους. Ὅταν διαβάση κανεῖς τόν 1ο Κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τότε θά διαπιστώση μέ ποιόν τρόπο ὀμιλοῦσαν οἱ Πατέρες στίς Οἰκουμενικές Συνόδους γι' αὐτούς πού ἀλλοιώνουν τήν ἀποκαλυπτική πίστη.

Οἱ Πατέρες τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου τόν Ἄρειο τόν ἀποκαλοῦν «δυσεβῆ», διότι δογματίσε «ἕτεροθεῖαν ἢ πολυθεῖαν»· τόν Μακεδόσιο τόν ἀποκαλοῦν «βέβηλον» καί τόν ἐξεδίωξαν μαζί μέ τούς προηγουμένους «ἐχθρούς τῆς ἀληθείας», ὡς δοῦλον ὁ ὁποῖος ἐτόλμησε μέ αὐθάδεια νά ἐκφέρῃ ἀνυπόστατη γνώμη γιά τόν Κύριό του· τόν Ἀπολλινάριο τόν ἀποκαλοῦν «τῆς κακίας μύστην»· τόν Νεστόριο τόν ἀποκαλοῦν «λυρώδη»· τόν Εὐτυχῆ τόν χαρακτηρίζουν «ματαιόφρονα» κλπ. Καί στίς περιπτώσεις αὐτές χρησιμοποιοῦν τά ρήματα «συνεξελαύνοντες», «ἐκπεπτωκότας» «ἐξωθείσθω», «ἐκπιπέπτω» κλπ. Καί στό τέλος γράφεται ὅτι ἄν κάποιος δέν διαφυλάττῃ τήν παραδοθεῖσα πίστη καί δέν ἀσπάζεται τά δόγματα τῆς εὐσεβείας, δέν πιστεύῃ οὔτε κηρύττῃ μέ αὐτόν τόν τρόπο, ἀλλά ἐπιχειρεῖ νά βαδίξῃ ἀντίθετα μέ αὐτά «ἔστω ἀνάθεμα, κατά τόν ἤδη ἐκτεθέντα ὅρον ὑπό τῶν προδηλωθέντων ἀγίων καί μακαρίων Πατέρων, καί τοῦ χριστιανικοῦ καταλόγου, ὡς ἀλλότριος, ἐξωθείσθω καί ἐκπιπέπτω». Αὐτό σημαίνει ὅτι μνημονεύονται οἱ Πατέρες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί ὅχι ἀπλῶς οἱ Σύνοδοι, καί οἱ Πατέρες δέν δέχονταν συμφιλίωση ἢ συνύπαρξη μέ τήν αἵρεση καί δέν ἀντιμετώπισαν τίς καταστάσεις αὐτές μέ ἕναν σχετικισμό. Στά θέματα τῆς πίστεως δέν χωρᾶ διπλωματία.

Γιά ὅλες αὐτές τίς παλαιές καί τίς νέες ὁμάδες αἰρετικῶν δέν μπορούμε νά χρησιμοποιήσουμε τήν λέξη σχίσμα ἢ ἀκοινωνησία, ἀλλά περισσότερο νά τούς χαρακτηρίσουμε ὡς ἀπομακρυνθέντες ἀπό τήν πίστη καί ζωή τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό δέν λέγεται συντηρητισμός, ὅπως ἰσχυρίζονται μερικοί, ἀλλά ἀκριβολογία στά θέματα τῆς πίστεως.

Είναι χαρακτηριστικός ο λόγος του μακαριστού Αρχιμανδρίτου Σωφρονίου Σαχάρωφ: «Τρία πράγματα δέν μπορῶ νά κατανοήσω: 1) πίστη χωρίς δόγμα, 2) χριστιανισμό ἔξω ἀπό τήν Ἐκκλησία, 3) χριστιανισμό χωρίς ἄσκηση». Αὐτό σημαίνει ὅτι δέν ὑπάρχει πραγματική πίστη στόν Θεό ἔξω ἀπό τό δόγμα πού θέσπισαν οἱ Ἅγιοι Πατέρες· δέν ὑπάρχει Χριστιανισμός ἔξω ἀπό τήν Ἐκκλησία, πού εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ· καί δέν ὑπάρχει Χριστιανισμός χωρίς ἄσκηση, χωρίς ἡσυχασμό.

Παρά ταῦτα, μέ κάθε εἰλικρίνεια θέλω νά πῶ ὅτι μέσα ἀπό ὅσα διατυπώθηκαν στήν Σύνοδο αὐτή διέκρινα καθαρότατα ἕναν σχετικισμό, γιατί **κυκλοφοροῦσε ἔντονα ἀπό ὅσα λέγονταν καί συζητοῦνταν τό περιεχόμενο τῆς θεωρίας τῶν κλάδων**, χωρίς νά κατονομάζεται ὡς τέτοιο, δηλαδή φαινόταν ἡ ἄποψη ὅτι ἔγινε διάσπαση τοῦ Χριστιανισμοῦ καί ὅτι σχίσθηκε ὁ Χριστιανισμός, ὅπως «σχίσθηκε τό ράσο ἑνός Κληρικοῦ» (!) καί ὅτι ὅλοι ἐπιδιώκουν τήν ἐνότητά του· ἡ θεωρία τῆς περιεκτικότητας, ὅτι δηλαδή σέ ὅλους τούς Χριστιανούς ὑπάρχει ἕνα κοινό σημεῖο, πού εἶναι τό ἔγκυρο βάπτισμα, δηλαδή ἡ βαπτισματική θεολογία· καί ἡ θεωρία ἑνός ἀθεολόγητου ἠθικισμοῦ καί μιᾶς ἀθεολόγητης ποιμαντικῆς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Ἡ συμμετοχή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στό Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς μέλος αὐτοῦ καί ὄχι ὡς παρατηρητής, ἀποτελεῖ ἕναν προβληματισμό. Γιατί δέν μπορῶ νά φαντασθῶ τόν Μέγα Ἀθανάσιο καί τόν Μέγα Βασίλειο νά συμμετέχουν σέ ἕνα συμβούλιο τῶν Ἀρειανῶν, τῶν Εὐνομιανῶν, τῶν Μακεδονιανῶν τῆς ἐποχῆς τους. Οὔτε μπορῶ νά φαντασθῶ τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ νά συμμετέχη σέ ἕνα Συμβούλιο μέ τόν Βαρλαάμ, τόν Ἀκίνδυνο, τόν Γρηγοῤᾰ καί τούς ὀπαδούς τους γιά τήν ἀντιμετώπιση διαφόρων κοινωνικῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς τους.

Ἡ διατυπωθεῖσα ἄποψη ἀπό Προκαθήμενο μιᾶς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δυστυχῶς χειροκροτήθηκε ἀπό ὀρισμένους Συνέδρους, ὅτι δέν πρέπει νά συζητοῦμε στήν Σύνοδο θεολογικά θέματα, ἦταν, κατά τήν γνώμη μου, ἀπό τά πλέον ἀρνητικά σημεῖα τῆς Συνόδου. Διότι ἂν σέ μιά τέτοια «Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος» δέν τίθεται ὡς βάση ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας καί ἂν ὅταν θίγωνται σοβαρά θεολογικά ζητήματα δέν τά παρακολουθοῦν οἱ Σύνοδοι καί μάλιστα διαμαρτύρονται, τότε αὐτή ἡ Σύνοδος εἶναι πολύ προβληματική ἀπό ὀρθοδόξου θεολογίας καί ἐκκλησιολογίας.

Μάλιστα διατυπώθηκε ἀπό κάποιον συνοδικό Ἀρχιερέα ὅτι θά πρέπει νά καταδικασθῆ ἐπισήμως ὁ εὐσεβισμός, χωρίς βέβαια νά γίνη συζήτηση γιά τήν διάκριση μεταξύ εὐσέβειας καί εὐσεβισμοῦ, καθώς ἐπίσης γινόταν λόγος ἐναντίον τοῦ ὀρθοδόξου «φονταμενταλισμοῦ».

Πέραν ἀπό τήν ἀτυχῶς ἀνερμάτιστη αὐτή τοποθέτηση, ἡ ὁποία οὔτε ὄριζε οὔτε ἀποσαφήνιζε τί ἐννοοῦμε μέ αὐτούς τούς ὅρους, τελικῶς δέν ἐξεδόθη κάποιος κείμενο ἐναντίον τοῦ εὐσεβισμοῦ καί τοῦ ζηλωτισμοῦ. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης παρέκαμψε εὐφυῶς τήν ἀτυχῆ αὐτή πρόταση. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βαρσοβίας καί Πάσης Πολωνίας κ. Σάββας ὑποστήριξε ὅτι στήν Πολωνία καί σέ ἄλλες βόρειες καί ἀνατολικές χῶρες αὐτοῖ οἱ λεγόμενοι ζηλωτές ἦταν ἐκεῖνοι πού κράτησαν τήν πίστη κατά τήν διάρκεια τῆς κομμουνιστικῆς περιόδου, φυλακίσθηκαν καί μαρτύρησαν.

γ) «Ἡ Ἐκκλησία: Σῶμα Χριστοῦ, εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος»

Στήν Ἐγκύκλιο πού ἀπεστάλη ἀπό τήν «Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος» στίς Ἐκκλησίες,

παρατηρείται και ένα σοβαρό θεολογικό πρόβλημα, επειδή σέ αυτήν, έκτός τοῦ ὅτι χαρακτηρίζεται ἡ Ἐκκλησία ὡς «Σῶμα Χριστοῦ», συγχρόνως χαρακτηρίζεται και «εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος». Ἐπίσης γράφεται στό κείμενο τῆς Ἐγκυκλίου ὅτι «ἡ μία, ἅγια, καθολική και ἀποστολική Ἐκκλησία εἶναι θεανθρωπίνη κοινωνία κατ' εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος».

Ὅμως, ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τήν διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἶναι Σῶμα Χριστοῦ, ἡ βάση τῆς Ἐκκλησίας εἶναι Χριστοκεντρική και ὄχι Τριαδοκεντρική, ἀφοῦ ὁ Χριστός «ὁ εἷς τῆς Τριάδος» ἐνηνθρώπησε, δηλαδή προσέλαβε τήν ἀνθρώπινη φύση και τήν θέωσε. Ὅταν χαρακτηρίζεται ἡ Ἐκκλησία «εἰκὼν» ἢ «κατ' εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος», τότε ἀπό αὐστηρῆς θεολογικῆς πλευρᾶς γίνεται σύγχυση μεταξύ θεολογίας και οἰκονομίας και σύγχυση μεταξύ ἀκτίστου και κτιστοῦ. Ἐπί πλέον, στήν διατύπωση τῆς Ἐκκλησίας ὡς εἰκόνας τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐμφαίνονται πολλοί προβληματισμοί ὡς πρός τόν συσχετισμό μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν και τῶν ὑποστατικῶν ἰδιωμάτων τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος!!!

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς γράφει ὅτι ὅσα γίνονται στά ἐνδότερα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ εἶναι «υπεράγνωστα και υπεράρρητα», δηλαδή «και τά τῆς οὐσιώδους ἐνώσεως» «και τά τῆς ὑποστατικῆς διακρίσεως», ἀλλά και «τά τῆς ἀμιγοῦς παντάπασι και ἀφύρτου συμφυΐας» και γι' αὐτό ὅλα αὐτά «τελέως ἐστίν ἀμέθεκτα» ἀπό τούς ἀνθρώπους και τήν κτίση. Αὐτό σημαίνει ὅτι δέν μπορεῖ νά βρεθῆ στήν κτίση κανένα ὑπόδειγμα τῆς σχέσεως μεταξύ τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. «Διό οὐδ' ὑπόδειμά ἐστίν τούτων ἐπί τῆς κτίσεως εὐρεῖν». Ἡ Ἐκκλησία εἶναι «Σῶμα Χριστοῦ» και «κοινωνία θεώσεως» και ὄχι εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἐπεξηγηματικά θέλω νά ἐπισημάνω ὅτι ἡ διατύπωση τῆς Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου «Ἡ Ἐκκλησία: Σῶμα Χριστοῦ, εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος» εἶναι διαφορετική νοηματικά ἀπό τήν διατύπωση τῆς ἰδίας Ἐγκυκλίου ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι «θεανθρωπίνη κοινωνία κατ' εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος».

Ἡ πρώτη διατύπωση ἀπαντᾶται και στόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή και ἀφορᾶ τήν Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ και ὡς «τύπον και εἰκόνα Θεοῦ», μέ τήν ἐννοια ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τύπος και εἰκὼν τοῦ Θεοῦ «ὡς τήν αὐτήν αὐτῶ κατὰ μίμησιν και τύπον ἐνέργειαν ἔχουσαν». Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι εἰκὼν τῶν ἐνδοτάτων σχέσεων τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀλλά ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεός μέ τήν ἄκτιστη ἐνέργειά Του ἔφερε στήν ὑπαρξη τά ὄντα και στήν συνέχεια «συνέχει και συνάγει και περιγράφει, και ἀλλήλοις και ἑαυτῶ προνοητικῶς ἐνδιασφίγγει· τά τέ νοητά και τά αἰσθητά».

Ὁ Θεός διατηρεῖ σέ μιά ἐνότητα τά πάντα, χωρίς νά ὑπάρχη σύγχυση, προνοεῖ γιά τά ὄντα και μάλιστα, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος, ἡ Ἐκκλησία ὁδηγεῖ τούς πάντες στόν Χριστό μέ σκοπό τήν θέωσή τους. Αὐτό ἐρμηνεύεται θαυμάσια ἀπό τόν ἅγιο Μάξιμο στήν συνέχεια τοῦ κειμένου του γιά τό πῶς ἡ Ἐκκλησία συνέχει και συγκρατεῖ τά πάντα σέ μιά ἐνότητα. Ὁ ἅγιος Μάξιμος δέν ὁμιλεῖ γιά τίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ὡς εἰκόνας τῶν σχέσεων τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Δέν ὑπάρχει καμμία πρόσβαση στίς σχέσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἡ δεύτερη διατύπωση («θεανθρωπίνη κοινωνία κατ' εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος») λανθασμένα μέ κάποιες τρέχουσες ἐρμηνεῖες παραπέμπει στίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ὡς εἰκόνα τῶν σχέσεων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐρμηνεία αὐτή ἀπαλείφθηκε ὡς λανθασμένη ἀπό τήν ἴδια τήν Μεγάλη Σύνοδο μέ πρόταση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος και συμφωνία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στό κείμενο «Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας

έν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ».

Στίς ἐπιστολές τοῦ Ἀπόστολου Παύλου, ἰδίως τίς πρὸς Ἐφεσίους, Φιλιπησίους καί Κολοσσαεῖς, καί στά κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας γίνεται ἀναφορά στό ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Σῶμα Χριστοῦ καί κοινωνία θεώσεως καί δέν παραπέμπουν στίς σχέσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὁ Θεός μέ τήν ἄπειρη ἀγάπη Του «ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμόν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Β΄ Κορ. δ΄, 6), μᾶς ἐνώνει μέ τήν Ἐκκλησία Του καί διὰ τοῦ Χριστοῦ μετέχουμε τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, μετέχουμε τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του γράφει: «εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καί πατρὶ τῷ ἰκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί» (Κολ. α΄, 12).

Ἐπομένως, ἡ Ἐκκλησία ἐρμηνεύεται Χριστολογικά. Ὁ Χριστός εἶναι ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐμεῖς εἴμαστε μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί διὰ τοῦ Χριστοῦ μετέχουμε τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

δ) Κανονικά ἐκκλησιολογικά προβλήματα

Ἦντονος προβληματισμός μου δημιουργήθηκε ὅταν γίνωνταν συζητήσεις γιά τήν «Ὁρθόδοξη Διασπορά», τό «Αὐτόνομο», «τό Μυστήριο τοῦ Γάμου καί τά κωλύματα αὐτοῦ» καί τήν «σπουδαιότητα τῆς νηστείας καί τήν τήρησή της σήμερα». Πρόκειται γιά κανονικά ζητήματα, τά ὁποῖα ἀποτελοῦν σημαντικά σημεῖα στήν ὅλη ἐκκλησιαστική ζωή.

Οἱ ἀποφάσεις πού ἐλήφθησαν φαίνεται, μέ μία ἐπιφανειακή θεώρηση τῶν πραγμάτων, ὅτι ἐπιλύουν μερικά ζητήματα, ὅμως ἂν κανεῖς τά ἐξετάση στό βάθος, θά διαπιστώσῃ ὅτι θέτουν τίς προϋποθέσεις κατακερματισμοῦ τῆς ἐνότητος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Θά παραθέσω μερικά παραδείγματα.

Ὁ ὅρος «Ὁρθόδοξος Διασπορά» εἶναι πολύ περίεργος, διότι, ὅπως ἐπισημάνθηκε καί μέσα στήν Σύνοδο, ἡ Διασπορά συνδέεται κυρίως μέ τά ἔθνη καί τίς θρησκείες καί ὄχι μέ τήν Ἐκκλησία πού δημιουργεῖται σέ κάθε τόπο μέ τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ καί τόν ζῆλο τῶν Ἱεραποστόλων. Οἱ ἐκκλησιαστικές δικαιοδοσίες, οἱ ὁποῖες ἔχουν δοθῆ ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους, κυρίως τήν Δ΄ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενική Σύνοδο, στά παλαίφατα καί πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα καί στήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου (Γ΄ Οἰκουμενική Σύνοδος), δέν δικαιολογεῖ τό νά δίνεται ἐκκλησιαστικότητα στήν πολιτιστική καί ἐθνικιστική ἔννοια τῆς λεγομένης Διασπορᾶς. Δέν εἶναι δυνατόν ἀπό τήν μιά μεριά νά καταδικάζεται ὁ ἐθνοφυλετισμός ὡς αἵρεση (τό 1872) καί ἀπό τήν ἄλλη νά δημιουργῆται ἕνας ἐκκλησιαστικός ἐθνοφυλετισμός, μάλιστα μέ ἀπόφαση τῆς «Ἁγίας καί Μεγάλῆς Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας». Καί ναί μέν οἱ Ἐπισκοπικές Συνελεύσεις λύουν κάποιο ζήτημα τό ὁποῖο ὑφίσταται στήν λεγόμενη «ὀρθόδοξη Διασπορά», ἀλλά στήν βάση τους εἶναι ἀντικανονικές καί διασποῦν τήν ἐκκλησιαστική ἐνότητα, γιατί εἰσάγουν τήν ἀρχή τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ.

Ἐπειτα, τό κείμενο περί τοῦ «αὐτονόμου», δηλαδή τῆς δυνατότητας νά χορηγῆται ἀπό τήν κάθε Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία αὐτονομία σέ μιά ἐδαφική περιοχὴ, θεωρῶ, ὅπως ὑποστήριξα στήν ἀγόρευσή μου, ὅτι θά ἀνοίξῃ πολλά ἐκκλησιολογικά προβλήματα. Αὐτό ἐννοεῖται ἀπό τήν ἄποψη ὅτι θά δοθῆ ἡ δυνατότητα σ' ἐ κάθε νεώτερη αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία νά δημιουργῆ αὐτόνομες ἐκκλησιαστικά περιοχές, ὕστερα ἀπό πίεση ἐξωγενῶν παραγόντων καί ἀπό

ένέργειες φιλοπρωτευόντων Κληρικῶν, παρά τούς Κανόνες οἱ ὁποῖοι δίνουν αὐτό τό δικαίωμα στά παλαίφατα Πατριαρχεῖα.

Ἀκόμη, ἡ χορήγηση αὐτονομιῶν ἀπό τίς αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες σέ χῶρο πού ἀνήκει σέ ἄλλες ἐκκλησιαστικές δικαιοδοσίες, καί ἡ εὐκολία μέ τήν ὁποία ἡ αὐτονομία μπορεῖ νά ἐξελιχθῆ σέ αὐτοκεφαλία, θέτει μιά νάρκη στήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, γιατί δικαιολογεῖ τίς πολλές διασπάσεις. Εἶναι μεγάλο ἐκκλησιο-λογικό πρόβλημα, ὅταν ἡ αὐτοκεφαλία ἐρμηνεύεται καί κατανοεῖται ὡς «αὐτοκεφαλαρχία», μάλιστα μέσα ἀπό ἐθνικές καί πολιτιστικές διεργασίες. Γιά τό θέμα τῆς Διασποράς καί τοῦ Αὐτονόμου μέ ὅλες τίς παραμέτρους τῆς πού καθορίσθηκαν ἀπό μιά τέτοια Σύνοδο, καί μάλιστα ὡς σχετικοποίηση τῆς ἰσχύος τοῦ περιεχομένου τοῦ 28ου Κανόνος τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἔχει γράψει σημαντικά κείμενα ὁ καθηγητής τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Ἀρχιμ. π. Γρηγόριος Παπαθωμᾶς.

Ἀκόμη, ἡ δυνατότητα πού δόθηκε στίς κατά τόπους Ἐκκλησίες νά ἐξασκοῦν τήν οἰκονομία στό θέμα τῆς νηστείας καί στό θέμα τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου ἀνοίγει ἕνα κεφάλαιο διασπάσεως τῆς ταυτότητος τῶν ἀκολουθιῶν καί τῆς ἀσκήσεως σέ διάφορες Ἐκκλησίες, πού σημαίνει ὅτι ἡ οἰκονομία, ἡ ὁποία λειτουργεῖ γιά ἕνα χρονικό διάστημα ὡς προσωρινή ἀναστολή τῆς ἀκριβείας, θά μετατραπῆ σέ κανονική ἀκρίβεια καί θά διασπᾶ τό ἐκκλησιαστικό ὀρθόδοξο ἦθος σέ διάφορες ἐκκλησιαστικές περιοχές.

Τελικά, ἀκούγοντας ὅλες τίς ἀπόψεις τῶν Συνέδρων κατά τήν διάρκεια τῶν συζητήσεων ἐπί τῶν θεμάτων αὐτῶν καί διαβάζοντας προσεκτικά τά κείμενα, προβληματίζομαι ἔντονα καί δέν μπορῶ νά παρασυρθῶ ἀπό τόν ἐπιπόλαιο ἐνθουσιασμό μερικῶν ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων, πού ὁμιλοῦν συναισθηματικά καί δημοσιογραφικά.

6. Οἱ Παρεμβάσεις μου

Κατά τήν διάρκεια τῶν συζητήσεων στά ἕξι κείμενα ζητοῦσα τόν λόγο καί ἐξέθετα μέ διάκριση καί εἰλικρίνεια τίς ἀπόψεις μου. Ἔτσι, ὁμίλησα μέσα στά περιοριστικά πλαίσια τοῦ χρόνου γιά τό ἀνθρώπινο πρόσωπο, τήν Ὄρθόδοξη Διασπορά, τό αὐτόνομο, τήν νηστεία, γιά τίς ἐκκλησιολογικές συνέπειες τῶν μικτῶν γάμων, καί γιά τήν Ἐκκλησία.

Μέ τήν πρώτη εὐκαιρία θά δημοσιευθοῦν αὐτές οἱ σύντομες καί περιεκτικές παρεμβάσεις μου. Στήν ἐνότητα αὐτή θά ἐκτεθοῦν τά ὅσα εἶπα γιά τήν Ὄρθόδοξη Ἐκκλησία σέ σχέση μέ τούς ἑτεροδόξους, γιατί νομίζω ὅτι αὐτό ἦταν τό κεντρικό θέμα τῆς Συνόδου αὐτῆς.

Ὅταν ἀρχίσαμε τήν συζήτηση γιά τό κείμενο «Οἱ σχέσεις τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας πρός τόν λοιπόν Χριστιανικόν κόσμον», μετά τήν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου καί πρὶν εἰσελθούμε στήν κατ' ἄρθρο συζήτηση μοῦ δόθηκε ὁ λόγος γιά μιά σύντομη παρέμβαση. Εἶχα ἀκούσει μερικούς πού προηγήθηκαν καί εἶχα αισθανθῆ δυσφορία ἀπό ὅσα λέγονταν, γιατί δυστυχῶς ἔφθασαν στό σημεῖο νά χρησιμοποιήσουν καί τόν ἅγιο Μᾶρκο τόν Εὐγενικό ὑπέρ τῶν ἀπόψεών τους.

Στήν παρέμβασή μου τόνισα δύο συγκεκριμένα σημεῖα.

Τό πρῶτον ὅτι ἐνῶ στήν Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη πού ἔγινε στήν Ρόδο τό 1961 εἶχαν τεθεῖ περίπου 100 θέματα, μέ τά ὁποῖα θά ἠσχολήτο ἡ Μεγάλη αὐτή Σύνοδος, πού τότε φερόταν ὡς Οἰκουμενική, ὅμως στήν Α΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη πού ἔγινε τόν Νοέμβριο τοῦ 1976 στό Σαμπεζύ τῆς Γενεύης καθορίσθηκαν 10 θέματα, ἀπό τά ὁποῖα τά 6, μαζί καί μέ ἕνα 7ο πού συγχωνεύθηκε μέ ἕνα ἀπό τά ἕξι θέματα, συζητοῦνται στήν Σύνοδο.

Στήν ἴδια Προσυνοδική Διάσκεψη καθορίσθηκαν σέ δεύτερη προτεραιότητα 4 σημαντικά θέματα, γιά νά συζητηθοῦν ἀργότερα, μετά ἀπό διορθόδοξη ἐξέταση. Τά θέματα αὐτά εἶναι οἱ πηγές τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, ἡ κωδικοποίηση τῶν ἱερῶν Κανόνων καί τῶν κανονικῶν διατάξεων, ἡ ἔννοια Ἐκκλησία, ἡ οἰκονομία καί ἀκρίβεια σέ σχέση μέ τόν τρόπο πού ἀποδεχόμαστε τούς ἑτεροδόξους. Συγκεκριμένα γιά τά θέματα αὐτά γράφεται στό κείμενο: «Ταῦτα παρα-πέμπονται εἰς ἰδιαιτέραν μελέτην τῶν ἐπί μέρους Ἐκκλησιῶν προκειμένου ἵνα ἐνδεχομένως τύχῃσι μελλοντικῆς διορθοδόξου ἐξετάσεως».

Ἐπομένως, τά θέματα «περί Ἐκκλησίας» καί «περί οἰκονομίας καί ἀκριβείας» ἐξέπεσαν ἀπό τήν θεματολογία τῆς παρούσης Συνόδου. Παρέμεινε δέ ἕνα σημαντικό βιβλίο πού συνέγραψε ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Α΄ Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως μακαριστός Μητροπολίτης Μύρων Χρυσόστομος, ἀργότερα Ἐφέσου, μέ θέμα «Ἡ ἀναγνώρισις τῶν μυστηρίων τῶν ἑτεροδόξων στίς διαχρονικές σχέσεις Ὁρθοδοξίας καί Ρωμαιοκαθολικισμοῦ».

Τό δεύτερο σημεῖο εἶναι ὅτι στήν Γ΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη πού ἔγινε τόν Ὀκτώβριο - Νοέμβριο 1976 στό Σαμπεζύ τῆς Γενεύης ἐγκρίθηκε τό κείμενο «Οἱ Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν Χριστιανικόν κόσμον». Στήν εἰδική παράγραφο γράφεται ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, ἀναγνωρίζει τήν πραγματική ὕπαρξη ὅλων τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν, ἀλλά στήν συνέχεια ὑπάρχει μιᾶ φράση πού δέν τήν πρόσεξαν πολλοί: ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία «πιστεύει ὅτι αἱ πρὸς ταύτας σχέσεις αὐτῆς πρέπει νά στηρίζονται ἐπί τῆς ὑπ' αὐτῶν (δηλαδή τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καί ὁμολογιῶν) ὅσον ἔνεστι ταχυτέρας καί ἀντικειμενικωτέρας ἀποσαφηνίσεως τοῦ ὅλου ἐκκλησιολογικοῦ θέματος καί ἰδιαιτέρως τῆς γενικότερας παρ' αὐταῖς διδασκαλίας περί μυστηρίων, χάριτος, ἱερωσύνης καί ἀποστολικῆς διαδοχῆς».

Αὐτό σημαίνει ὅτι **οἱ μὴ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί πρέπει νά ἀποσαφηνίσουν τήν διδασκαλία τους** περί τῶν μυστηρίων, περί χάριτος, περί ἱερωσύνης καί περί ἀποστολικῆς διαδοχῆς.

Κατέληξα ὅτι **τά θέματα περί τῆς Ἐκκλησίας, δέν εἶναι θέματα τῆς παρούσης «Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου»**. Εἶναι ἐκτός θέματος καί ἐκτός Κανονισμοῦ.

Τά ὅσα λέγονται γιά τόν Καρμίρη, τόν Τρεμπέλα καί κυρίως γιά τόν ἅγιο Μᾶρκο τόν Εὐγενικό τούς ἀδικοῦν. Μπορεῖ στά κείμενα αὐτῶν καί ἄλλων νά χρησιμοποιηθῆ ἡ λέξη Ἐκκλησία ὡς τεχνικός ὄρος, ἀλλά ἡ Σύνοδος αὐτή δέν μπορεῖ νά παραμένῃ σέ τεχνικούς ὄρους. Ὁ ὄρος Ἐκκλησία χρησιμοποιεῖται καί κατά οἰκονομία καί κατ' ἀκρίβεια. Ἐδῶ πρέπει νά χρησιμοποιηθῆ ἡ ἀκρίβεια.

Τά χρονικά πλαίσια πού εἶχε κάθε ἀγορητής ἦταν πολύ περιορισμένα, γι' αὐτό ὅπως τό εἶπα κατά τήν ἀγόρευσή μου κατέθεσα ἕνα κείμενο γιά νά συμπεριληφθῆ στά Πρακτικά τῆς «Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου» περί τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ στήν Σύνοδο αὐτή γινόταν συνεχῆς λόγος γιά τόν ἅγιο Μᾶρκο τόν Εὐγενικό ὅτι ὁμιλοῦσε γιά τήν Δυτική Ἐκκλησία, θά ἀναφέρω ἕνα ἀπόσπασμα ἀπό ἀνάλυση πού ἔκανε ὁ καθηγητής Ἰωάννης Καρμίρης, τοῦ ὁποίου τό ὄνομα ἐπανειλημμένως ἀναφερόταν στήν Σύνοδο. Ὁ μακαριστός καθηγητής, σχολιάζοντας τήν ἐπιστολή τοῦ ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ μέ τίτλο «τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καί τῶν νήσων εὕρισκομένοις ὀρθοδόξοις

χριστιανοίς», γράφει για τήν στάση του στην Σύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας:

«Διά τας άνωτέρω δογματικές διαφοράς καί παρεκκλίσεις τών Λατίνων από "τῆς ὀρθῆς πίστεως..., καί ταῦτα περί τήν θεολογίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος", ὁ Μᾶρκος Εὐγενικός χαρακτηρίζει αὐτούς ὡς αἰρετικούς, βεβαιῶν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία κατά τήν ἐποχήν ἐκείνην καί πιθανῶς ἀπό τῶν Σταυροφοριῶν ἐθεώρει πράγματι τούς Λατίνους οὐ μόνον ὡς σχισματικούς, ἀλλά καί ὡς αἰρετικούς, δεχομένη τούς ἐξ αὐτῶν προσερχομένους εἰς τήν Ὁρθοδοξίαν διά χρίσεως ἁγίου μύρου, τάπτουσα οὕτως αὐτούς μετά τῶν Ἀρειανῶν, Μακεδονιανῶν, Σαββατιανῶν, Ναυατιανῶν καί λοιπῶν αἰρετικῶν τοῦ δ' αἰῶνος, συμφώνως πρὸς τόν ζ' κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὃν ἐπικαλεῖται σύν τῇ ις' ἐρωταποκρίσει τοῦ Θεοδώρου Βαλσαμῶνος. Ὅθεν ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ δηλοῦται, ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι "ἐσχίσαμεν αὐτούς (τούς Λατίνους) καί ἀπεκόψαμεν τοῦ κοινοῦ τῆς Ἐκκλησίας σώματος..., ὡς ἄτοπα καί δυσσεβῆ φρονοῦντας καί παραλόγως τήν προσθήκην ποιήσαντας. Οὐκοῦν ὡς αἰρετικούς αὐτούς ἀπεστράφημεν, καί διά τοῦτο αὐτῶν ἐχωρίσθημεν... αἰρετικοί εἰσιν ἄρα καί ὡς αἰρετικούς αὐτούς ἀπεκόψαμεν...". Καί ἐν Φλωρεντίᾳ ὁ Μᾶρκος Εὐγενικός ἔλεγε πρὸς τήν ὀρθόδοξον ἀντιπροσωπείαν, "ὅτι οἱ Λατῖνοι οὐ μόνον εἰσὶ σχισματικοί, ἀλλά καί αἰρετικοί· καί τοῦτο παρεσιώπησεν ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν διά τό εἶναι τό γένος ἐκείνων πολὺ καί ἰσχυρότερον ἡμῶν" (J. Harduin, Acta Consiliorum, Parisiis 1715 ἐξ.), καί "οὐκ ἠθέλησαν (οἱ πρό ἡμῶν) θριαμβεύειν τούς Λατίνους ὡς αἰρετικούς, τήν ἐπιστροφήν αὐτῶν ἐκδεχόμενοι καί τήν φιλίαν πραγματευόμενοι" (S. Syropuli, Vera historia unionis non verae, 9,5. σ. 256)».

Ὁ ἅγιος Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός, σύμφωνα μέ τά Πρακτικά καί τά ἀπομνημονεύματα τῆς Συνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας, θεωροῦσε πάντοτε τούς Λατίνους αἰρετικούς καί τό ἔλεγε στήν ὀρθόδοξον ἀντιπροσωπείαν, ἀλλά ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας δέν ἤθελε νά τό διατυπώνη δημοσίως γιά τίς δύσκολες συνθηκῆς τῆς ἐποχῆς καί ὡς ἔκφραση φιλίας, ἐλπίζοντας τήν ἐπιστροφή τους.

Ἐπίσης, ὁ ἅγιος Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός στήν ἐπιστολή του πού ἔστειλε πρὸς τούς Ὁρθόδοξους μετά τήν Σύνοδο Φερράρας Φλωρεντίας, ἐκτός ἀπό τούς Λατίνους, τούς ὁποίους χαρακτηρίζει αἰρετικούς καί γράφει ὅτι ἀπεκόπησαν ἀπό τήν Ἐκκλησία, συγχρόνως καί γιά τούς «Γραικολατίνους», δηλαδή γιά τούς ὀρθόδοξους πού δέχονται τά λατινικά ἔθη καί δόγματα, γράφει: «Φευκτέον αὐτούς, ὡς φεύγει τις ἀπό ὄφεως, ὡς αὐτούς ἐκείνους, ἢ κάκεινων πολλῶ δῆπου χείρονας, ὡς χριστοκαπήλους καί χριστεμπόρους»!

Ἀνέφερα τά ὅσα ἔλεγε καί ἔγραφε ὁ ἅγιος Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός, γιατί ἀδικήθηκε καί «κακοποιήθηκε» ἀπό μερικούς Συνέδρους στήν «Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος».

*

Πρὶν τελειώσω τίς πρῶτες συνοπτικές παρατηρήσεις μου ἀπό τήν πρόσφατη Σύνοδος τῆς Κρήτης, θά ἤθελα νά καταθέσω δυό γενικές ἐπισημάνσεις.

Ἡ πρώτη ἔχει σχέση μέ τήν αὐτοσυνειδησία τῆς Συνόδου. Κατά τήν διάρκεια τῶν συζητήσεων κατατέθηκε ἡ ἄποψη ὅτι αὐτή ἡ Σύνοδος δέν εἶναι ἓνα Πανορθόδοξο Θεολογικό Συνέδριο, ἀλλά «Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος». Αὐτό σημαίνει ὅτι δέν συζητοῦνται τά θέματα σέ ἓνα ἀκαδημαϊκὸ πλαίσιο, ἀλλά ὅτι εἶναι «Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος» καί ὑπέρκειται κάθε Τοπικῆς Ἐκκλησίας ὅποτε οἱ ἀποφάσεις της πρέπει νά ἐπιβληθοῦν σέ ὅλες τίς Τοπικές Ἐκκλησίες.

Αυτό ακριβώς μοῦ δημιούργησε έντονο προβληματισμό. **Κατ' ἀρχάς οἱ συζητήσεις γίνονταν σέ ἓνα πλαίσιο γενικό, ἐνημερωτικό καί συμβιβαστικό-ἰσορροπιστικό καί ὄχι στήν ἀτμόσφαιρα πού ἐνεργοῦσαν οἱ Τοπικές καί οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι.** Ἐπειτα, δέν γνωρίζω πῶς μποροῦν νά ἐπιβληθοῦν μερικές ἀποφάσεις τῆς Συνόδου, τόσο στίς παροῦσες ὅσο καί τίς ἀποῦσες Ἐκκλησίες, ὅταν μάλιστα δέν προσδιορίζονται καί οἱ συνέπειες τῆς μή συμμορφώσεώς τους στίς ἀποφάσεις αὐτές. Ὡς γνωστόν, οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι προσδιόριζαν τήν ἀκοινωνησία, τήν καθαίρεση καί τόν ἀφορισμό, γιά ὅσους δέν δέχονταν τίς ἀποφάσεις.

Ἡ δεύτερη ἐπισήμανση ἔχει σχέση μέ τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖον γινόταν ἡ ἐνημέρωση τῶν ἐκτός τῆς Συνόδου. Προσωπικά παρατήρησα ὅτι ἡ ἐνημέρωση ἦταν ἐπιλεκτική, ὑπῆρχε μιᾶ «χειραγώγηση» τῆς ἐνημέρωσης τῶν ἀνθρώπων. Τελικά, ἀποδεικνύεται περιτράνως ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἓνας Θεανθρώπινος ὀργανισμός, τό Θεανθρώπινο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καί ἡ ζωή αὐτοῦ τοῦ μυστηρίου δέν μπορεῖ νά περάση μέσα στά ἀσφυκτικά καί στενά πλαίσια τῆς τέχνης καί τῆς ἐπιστήμης τῆς ἐπικοινωνίας. Ὅποιος μάλιστα ἐπιδιώκει νά διαχειρισθῇ δημοσιογραφικά καί ἐπικοινωνιακά τήν ὅλη ἐκκλησιαστική ζωή καί τήν θεολογία της, αὐτός προσβάλλει τό μυστήριό τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅλα τά ἀνωτέρω ἐγράφησαν μέ σύντομο τρόπο, χωρίς νά ἐξαντλῆται τό θέμα σέ αὐτά.

Ἰούλιος 2016

<http://www.amen.gr/article/ligo-meta-tin-gia-kai-megali-synodo>

καί σε ἐκτυπώσιμη μορφή:

www.imdleio.gr/Synod/meta/2016-07-09_Nafpaktou_ligo.pdf